

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

Språkinläring genom skapande

Hur man kan arbeta med skapande för att stimulera barns
språkutveckling

Erik Gustavsson
Ida Jonsson

LAU350
Handledare: Kenneth Helgesson
Rapportnummer: HT06-1190-12

Abstrakt

Titel: Språkinläring genom skapande – Hur man kan arbeta med skapande för att stimulera barns språkutveckling.

Författare: Gustavsson, Erik och Jonsson, Ida

Typ av arbete: Examensarbete 10 poäng

Syftet med examensarbetet är att visa på hur man med hjälp av skapande och kreativa metoder kan arbeta med barns språkutveckling i förskola och förskoleklass.

Vår datainsamling bygger på ett antal samlingar som vi genomfört i förskola/förskoleklass. Vi dokumenterade våra samlingar med fotografier och ljudinspelning.

Vår redovisningsform består av två delar nämligen en rapport och en Powerpointpresentation. Powerpointpresentationen är tänkt som en inspirationskälla varifrån pedagoger ska kunna hämta idéer och inspiration.

Forskningen visar att skapande verksamhet behövs för språkinläringen. Anders Arnqvist m.fl. skriver att skapande verksamhet t.ex. sång, rollekar och drama är aktiviteter som utvecklar det talade språket. Det finns anledning att tro att det är genom att variera sin undervisning som barnen får kunskap om världen, vilket Alexanderson diskuterar. Genom att arbeta med skapande verksamhet nås en variation i lärandet, vilket Marton och Booth också diskuterar. Vidare visar även böckerna på att man måste använda språket dels dagligen, dels i olika situationer för att lära sig. Vi anser att pedagogerna måste ha samtal med barnen för att de ska förstå att språket ingår i vardagen. Att arbeta med skapande verksamhet är ett sätt att nå fram till barnen och försöka stimulera deras språkutveckling och bidra till en positiv självbild.

Nyckelord: skapande verksamhet, språk, språkutveckling och variation.

Förord

Vi vill tacka alla som har gjort detta examensarbete möjligt. Speciellt vill vi tacka alla förskolor och förskoleklassen för att de ställde upp och gjorde det möjligt för oss att genomföra våra lektioner.

Vi vill även tacka våra familjer för deras stöd och hjälp under arbetets gång när vi många gånger varit frustrerade.

Sista men inte minst vill vi tacka vår handledare Kenneth Helgesson för gott samarbete och för all hjälp vi fått, speciellt när han fixade inspelningsutrustningen åt oss när det behövdes.

Innehåll

1. Inledning	5
1.1. Syfte	6
1.2. Metod	6
<hr/>	
2. Teoretisk anknytning	7
2.1. Att arbeta med språk	7
2.2. Variationens betydelse för lärandet	8
2.2.1. Lekens betydelse för språket	9
2.3. De skapande ämnens betydelse för språkutvecklingen	9
2.3.1. Bildens betydelse för språket	9
2.3.2. Handdockornas betydelse för språket	10
2.3.3. Musikens betydelse för språket	10
2.3.4. Rim och ramsors betydelse för språket	10
2.3.5. Rörelsens betydelse för språket	11
<hr/>	
3. Samlingarna	11
<hr/>	
4. Intervjuerna	12
4.1. Skapande i utbildningen	12
4.2. Skapande metoder	12
4.3. Språkutveckling	13
4.4. Våra lektioner	14
<hr/>	
5. Diskussion	14
<hr/>	
6. Referenser	18
<hr/>	
Bilagorna	20
Bilaga 1: Intervjufrågorna	20
Bilaga 2: Powerpointpresentationen av lektionerna	21
<hr/>	

1. Inledning

Ett barn har hundra språk men berövas nittionio. Skolan och kulturen skiljer huvudet från kroppen. De tvingar oss att tänka utan kropp och handla utan huvud. Leken och arbetet, verkligheten och fantasin, vetenskaperna och fantasierna, det inre och det yttre görs till varandras motsatser (Jederlund, 2002, s. 19).

Precis som Malaguzzi i citatet ovan, så tycker vi att människan måste ses som en helhet. Man kan inte fokusera på bara en del av människan, utan måste se vad hela individen behöver och kan, för att klara sig socialt i samhället. Språkforskare är idag överens om att ett språk inte står i vägen för ett annat utan att de korsbefruktar varandra (Jederlund, 2002, s. 19). Som pedagog kan man inte bara fokusera på det teoretiska utan måste även ta in andra uttrycksformer och språk som är minst lika viktiga, vilket Ulf Jederlund och Annika Claesdotter diskuterar i boken *Vägar till språket* (2005). Han nämner bl.a. musikspråket, bildspråket, luktspråket och beröringsspråket. Han menar att *"Alla språk och uttryck är grenar från trädet kommunikation och samspel. Alla hänger ihop, korsbefruktar och berikar varandra"* (2005, s. 32). Det kan vara en anledning till att pedagogerna både i förskolan och skolan skall använda sig av ett varierat lärandesätt, t.ex. använda sig av skapande och kreativa metoder.

Mikael Alexandersson skriver: *"Vi kommunicerar med bilder och skapar kunskap med hjälp av bilder"* (1996, s. 97). Vi håller med Alexandersson och menar att bilden kan fungera som ett språk precis som det skrivna språket för barn som har svårt att uttrycka sig i tal och skrift och kan på det sättet bli deras språk. För barn som inte har lärt sig skriva ännu kan bilden vara ett alternativt språk speciellt i förskolan.

Det är lätt hänt när barnen kommer upp i skolan att lärarna värderar högre, eller rättare sagt sätter större värde på läs- och skriftspråket än på skapande ämnen. Men en variation i undervisningen är en förutsättning för att barn ska lära sig, enligt Ference Marton och Shirley Booth (2000). Martons variationsteori handlar bl.a. om att barn erfar och upplever situationer och fenomen på olika sätt, och att man därmed lär på olika sätt. Samma idéer har man tagit fasta på i Lpfö 98 där det står:

Att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksmedel såsom bild, sång och musik, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråket utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja varje barns utveckling och lärande (Lpfö 98).

Det står också i Lpo 94 att:

Skolan skall stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. [...] De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheten att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskapsformer och erfarenheter. Förmågan till eget skapande hör till det som eleverna skall tillägna sig (Lpo 94).

Skapande verksamhet kan fungera som ett inlärningsverktyg. Det har en av oss fått uppleva under sin slut-vfu. Under sin vfu använde hon sig av handdockor som ett redskap för att stimulera små barns språkutveckling. Hon märkte under de fem veckor som hon var där att barnen

förändrades pga. att hon använde handdockan på samlingar och i den dagliga verksamheten. Barnen blev mer verbala på samlingarna och hängde på när hon gjorde rörelser till olika sånger.

Forsberg-Ahlcrona menar att barnen läser av dockan som ett språk precis som andra läser av text (1991). Det är också bra att använda handdockor för att små barn behöver konkreta saker som de kan ta fasta på.

Dessutom var det en pojke (tre år) som började leka och undersöka en av handdockorna. Han stängde helt av yttervärlden och reagerade inte på att en av oss filmade situationen. Han lekte och undersökte handdockan under minst en minut, vilket är ganska lång tid för små barn. Detta skedde på hans eget initiativ. Man kan här säga att pojken skapar sig erfarenhet genom att undersöka vilket Vygotskij anser vara en förutsättning för att kunna fantisera, som i sin tur är grunden för allt skapande (1995, s. 15-16).

Vi vill med detta examensarbete ge exempel på hur man med hjälp av skapande metoder, som bild, sång och musik, rytmik, dans och rörelse kan arbeta med barns språkutveckling. Vi tycker att man ska jobba mer med skapande metoder både i förskolan och skolan och att man som pedagog inte ska vara rädd för att prova på skapande metoder som man inte känner sig bekväm med. Bisyftet med uppsatsen är att pedagoger ska kunna hämta inspiration och idéer från vårt arbete och material.

En annan anledning till att vi valt ämnet är att vi båda två har gått inriktningen *Skapande verksamhet för tidigare åldrar, 40 p* och där fått smak på att skapande i lärandesyfte är bra. Vi fick under inriktningen själva göra mycket praktiskt vilket är en förutsättning för att man som pedagog ska våga använda det med barnen. Vi fick bl.a. prova på bild, sång och musik, drama, dans och rytmik. Vi jobbade mycket med temaarbeten och fick på så sätt upp ögonen för att teman är ett bra arbetssätt för att få in många olika skapande och kreativa metoder. Gunilla Lindqvist skriver om temaarbeten och pratar om att temaarbeten är något av det bästa sättet att jobba på. Hon menar att målsättningen med temaarbeten är att göra barnen kreativa, men också att barnen ska utveckla många språk, ”glädje, nyfikenhet, vetenskaplighet och sinnlighet” (1989, s. 29).

1.1. Syfte

Vi vill med examensarbetet visa på hur man med hjälp av skapande och kreativa metoder kan arbeta med barns språkutveckling i förskola och förskoleklass. I samband med detta gör vi en mindre intervjuundersökning där vi ställer frågan: *Hur arbetar lärare med språk och skapande i förskolan?*

1.2. Metod

Vår datainsamling bygger på tre samlingar som vi själva planerade och genomförde. Två var i förskolan och en var i förskoleklass. Vi dokumenterade våra samlingar med fotografier och ljudinspelning. Pedagogerna på förskolorna frågade föräldrarna om tillstånd att låta deras barn bli dokumenterade på detta sätt.

För att vi skulle få något referensmaterial till arbetet så valde vi att göra en liten intervjuundersökning. Intervjudelen av undersökningen genomfördes med tre pedagoger, två i förskola och en i förskoleklass. De pedagoger som vi intervjuade arbetade med de grupperna vi gjorde samlingarna för. En pedagog ville se frågorna i förväg¹. Vi har gett våra intervjupersoner figurerade namn.

Vår redovisning består av två delar: en skriftlig rapport och en powerpointpresentation av samlingarna. Powerpointen är tänkt som en digital portfolio som pedagoger ska kunna hämta inspiration och idéer ifrån. Ibland kan man dock behöva lite teoretiska anknytningar och de finns i rapporten.

I samråd med vår handledare valde vi att inte vara på förskolor/förskoleklasser där vi tidigare hade varit. Anledningen var att vi inte ville ha grupper som sedan tidigare kände till de metoder vi skulle använda. Vi valde ställen genom att gå ut på Göteborgs Stads hemsida (www.goteborg.se).

2. Bakgrund

2.1. Att arbeta med språk

Är man van att använda språket löser man det mesta genom samtal. Men har man inget språk tar känslorna över, och då tar man lätt till knytnävarna eller slänger saker omkring sig (Claesdotter, 2005, s. 32).

Det som nämns i citatet ovan är en anledning till att språket är något av det viktigaste vi kan lära ut till våra barn. Utan ett fungerande språk är det svårt att fungera socialt i samhället. Jon-Roar Bjørkvold hänvisar till en mängd olika forskare som visar på ett nära samband mellan barns litterära och språkliga intryck under barnens första levnadsår och deras verbalspråkliga kompetens. Desto rikare den *"grundläggande språkpåverkan är, desto större tal-språklig kompetens"* (2005, s. 203).

Vad språkutveckling egentligen handlar om är inte att främst lära ut ett språk, säger Veli Tuomela, utan att vuxna och barn aktivt får använda språket i samtal (Claesdotter, 2005, s. 47). Anna-Karin Svensson håller med och säger att barnen dagligen måste få många tillfällen till intressanta och utvecklande samtal. Svensson menar att språket hjälper oss att förstå omvärlden och få perspektiv på händelser och företeelser (2005, s. 11).

Idag går fler och fler barn ut skolan utan fullständiga slutbetyg, vilket kan bero på många olika anledningar men en av dessa anledningar kan vara att barnen har ett begränsat språk. *"Ett bra språk och ett stort ordförråd är en förutsättning för så mycket här i livet, i relationer och i konflikter inte minst"* (Claesdotter, 2005, s. 32). Det här visar på att vi människor sannolikt inte klarar oss utan språk och ju tidigare vi aktivt börjar jobba med barnens språk desto lättare kommer de sannolikt att ha senare i livet för att lära sig skriftspråket. I Lpfö 98 står det att förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och att barnen skall få stöd och stimulans i sin språk- och kommunikationsutveckling, vilket

¹ Se bilaga 1 för frågorna.

även Lpo 94 tar upp. Även Jederlund diskuterar språk- och kommunikationsutveckling. Han skriver bl.a.:

Via språkliga uttryck formulerar barnen sina upplevelser, blir delaktiga och kan påverka skeenden runtom. Barn behöver vuxna som aktivt språkar! Om ingen lyssnar eller tar del i barnens språkande kommer deras intresse att försvinna från språket. Delar vi däremot barns upplevelser i ett gemensamt språkande hjälper vi barnen att utveckla en positiv kommunikativ identitet (Jederlund, 1992, s. 20).

Svensson skriver också om detta i boken *Språkglädje*. Hon menar att det är just det dagliga samtalet som är det viktigaste. Att pedagogerna sätter sig ner med barnen och för intressanta och utvecklande samtal med barnen (2005, s. 12). Eva Johansson (2005) skriver dock i sin bok att de intressanta och utvecklande samtalen har minskat i antal på förskolan. Johansson är dock inte ensam om att tycka att språket är viktigt i förskolan. Mirella Forsberg-Ahlcrona håller med och skriver att förskoleåldern är den viktigaste perioden för barns språkliga utveckling (1991, s. 55). Eftersom barn har lättare för att tillägna sig sitt modersmål när de är små och då är pedagogerna så otroligt viktiga för barns språkutveckling

2.2. Variationens betydelse för lärande

Variationens betydelse för människans lärande har uppmärksammats mycket på de senare åren, vilket Marton och Booth pratar om i sin bok. De har genom sin forskning tagit sig an begreppet variation. De menar att variation innebär att människan erhåller kunskap om världen genom att erfara världen (2000, s. 132). För vissa barn passar det att fylla i övningar i en bok, andra behöver få röra på sig och andra att måla. Både Marton och Booth och Alexandersson menar att barn ska erövra världen genom att få kunskap om den. Marton och Booth skriver om detta i hela sin bok *Om lärande* (2000) och menar att genom variation nås denna kunskap. En väg att nå denna kunskap kan då bli genom de skapande metoder som Alexandersson diskuterar i artikeln *Skapa är att vidga sin kunskap om livet*. Där skriver han att barnen kan pröva och ompröva sitt sätt att förhålla sig till sin förståelse av världen (1996, s. 97).

Elisabeth Precht skriver i sin artikel att även Howard Gardner pratar om variation och att han har forskat om människans intelligens. Hans åtta olika delar av intelligensen är:

- **Språklig** – förmågan till kommunikation människor emellan
- **Logisk-matematisk** – förmågan till abstrakt tänkande
- **Musikalisk** – förmågan att skapa och förstå ljud
- **Spatial** – förmågan att tyda och gestalta bilder ur minnet
- **Kroppslig-kinetisk** – förmågan att kunna styra och använda kroppen på ett avancerat sätt
- **Personlig** – förmågan att strukturera och skilja mellan känslor
- **Mellanmänsklig** – förmågan att förstå andra människors känslor och intentioner
- **Naturalistisk** – förmågan att kunna tyda och strukturera vår omgivning

Gardners målsättning med sin teori om intelligenserna är konservativ, han ställer stora krav på kvalitet och disciplin. Hans medel för att nå dit är dock radikala, han anser att eftersom det finns en sådan mångfald av intelligenser så måste vi acceptera att det finns en mängd olika sätt att lära sig saker på. Hans mål är verklig förståelse, och detta nås först när barnen kan tillämpa sina kunskaper i en ny situation. Gardner anser vidare att skolan borde titta på dagens moderna museum som ofta har en ”hands-on-utställning” där eleverna får vara aktiva och pröva själva.

De elever som inte gillar skolan brukar vara väldigt aktiva på dessa utställningar. (1996, s. 10 ff). Om man tror på Gardners idéer så bör en variation i lärandet gynna så många som möjligt. Begränsar pedagogerna barnens möjligheter till rörelse eller andra skapande metoder kan detta leda till att pedagogerna lägger band på deras kunskapsörst, minskar antalet erfarenheter och alltså även den intellektuella utvecklingen (Sandborgh-Holmdal & Stening, 1993, s. 6).

2.2.1. Lekens betydelse för språket

Att lek är viktigt och att barn ska få möjlighet att leka är det många författare som diskuterat t.ex. Birgitta Knutsdotter Olofsson (1992) i sin bok *Lek för livet*. Monica Centerheim-Jogeroth skriver att leken är viktig för små barn eftersom det är genom leken som barnen upplever omvärlden med alla sina sinnen och skapar nya erfarenheter (1988, s. 5). Gun Sandborg-Holmdahl och Birgitta Stening skriver att lek och rörelse kan skapa ett bättre självförtroende och därmed också bättre förutsättningar för läs- och skrivinlärning (Sandborgh-Holmdal & Stening, 1993, s. 11). Detta diskuterar även Knutsdotter Olofsson. Hon skriver:

I leken tränar barnen upp sin föreställningsförmåga, så att de små svarta tecknen i en bok blir bilder, känslor och upplevelser. Den som inte tränat upp sin föreställningsförmåga har svårt att läsa en bok med behållning. Utan att ord blir till föreställningar orkar man inte lyssna på en saga, lyssna på ett föredrag eller lyssna till vad fröken säger. 'Hon bara pratar och pratar och jag förstod inte ett ord. Jag trodde att det jag skulle dö.' Språket, det talade och det skrivna, bygger på att det associeras till föreställningar och bilder hos mottagaren. Annars är språket dött (1992, s. 87).

Även Therese Welén tycker att lek är en viktig del i barnens lärandeprocess och ett medvetet lekande främjar lärande och utveckling (2003, s. 36).

2.3. De skapande ämnenas betydelse för språket

Alexandersson skriver att estetiska uttryck är en väg att lära känna sig själv och världen bättre, vilket är en förutsättning för att bli en hel människa som kan fungera i samhället. Alexandersson hänvisar i detta sammanhang till Vygotskij som hävdar att det är just människans kreativitet som gör henne till en varelse som skapar sin framtid och samtidigt förändrar sin nutid (Alexandersson, 1996, s. 97-98).

David Fredriksson hänvisar i sin uppsats till Anders Arnqvist, Berit Halvardsson och Bo Johansson som skriver i *Skolförberedande verksamhet i förskolan* att skapande verksamhet t.ex. sång, rollekar och drama är aktiviteter som utvecklar det talade språket, vilket även kan stärka den språkliga uppmärksamheten. De menar vidare att genom att stärka barns motoriska förmåga i förskolan så underlättas läs- och skrivinlärningen i skolan (2004, s. 29). Jederalund pratar också om att skapande metoder leder till en lustfylld utveckling som påverkar talspråksutvecklingen på sikt (2002, s. 21). Han menar att detta framförallt gäller barn med språksvårigheter.

2.3.1. Bildens betydelse för språket

Barnes skriver att bildskapandet kan vara ett medel varifrån barnen tolkar och assimilerar det de upplevt. Det kan leda till att barnen får en uppfattning om sig själva (1994, s. 98). Han menar också att det inte bara sker en konstnärlig inlärning när barnen ritar utan det sker

dessutom en språklig utveckling när olika ämnen börjar dyka upp i deras bilder (1994, s. 100). Susanne Ekström diskuterar också bild och språk och menar att bilden även är en inkörsport till skrivandet (2002, s. 17).

2.3.2. Handdockornas betydelse för språket

Forsberg-Ahlcrona skriver att handdockan är ett viktigt pedagogiskt hjälpmedel för barns språkutveckling (1991, s. 59). Bellita Torén tar även upp detta och hävdar att det är lättare att stimulera och utveckla små barns språk genom en handdocka, för att den bl.a. kan ge trygghet för barnen, framförallt då barnen är nya på förskolan. Även för barn med svenska som andraspråk är handdockan ett utmärkt hjälpmedel enligt Torén. Barnen vågar öppna sig och tala svenska med handdockan (1999, s. 58, 81 ff).

Barn ser handdockan som en bild. Bilden går att läsa av precis som det går att läsa ord och bokstäver skriver Forsberg-Ahlcrona (1991). Man kan använda handdockan för att barn ibland lyssnar bättre på en docka och för att barnen ska bli trygga i och vilja leka med handdockan. Torén poängterar också detta och menar att vissa barn lätt bli reserverade i gruppen men om man tar hjälp av en handdocka så brukar barnen prata obehindrat vilket gäller både svenska barn och barn med utländsk bakgrund (1999, s. 81 ff).

2.3.3. Musikens betydelse för språket

Jederlund menar att musik är barnens första språk och det är ett språk som alla barn kan relatera till oavsett sitt modersmål. Barn kan t.ex. lära sig texter fastän de inte kan läsa. Han säger vidare att *"förmågan att urskilja ljud och att producera ljud med sin röst utvecklas mycket tidigt och är avgörande för barnets hela språkutveckling"* (2002, s. 127). Bjørkvold skriver också att musiken är viktig för barn och menar att barn blandar musik och lek. Ju mångsidigare dessa två faktorer är från början är desto rikare blir deras erfarenheter (2005, s. 203).

Jederlund menar dock att problem kan uppstå om man använder musik i språkarbetet men går direkt vidare från musikstunden till nästa aktivitet utan att ge barnen någon möjlighet att reflektera över sina musikupplevelser. Om man gör såhär har man missat det väsentliga. Den språkliga processen kommer igång först när barnen får sätta ord, bild, form, ton och dikt på det som de har upplevt och får chans att dela det med de andra i gruppen (2002, s. 147).

2.3.4. Rim och ramsors betydelse för språket

Svensson skriver att man som pedagog tillsammans med barnen ska leka med språket så att barnen vet att det ingår i vardagen. Då kan man t.ex. använda sig av rim och ramsor. Hon menar att många olika språklekar tränar barnen inför kommande läsinläring (2005, s. 11 ff). Jederlund håller med om detta och skriver att i rim och ramsor kan man leka med orden, vrida och vända på dem, hitta rimord, hitta på nonsensord m.m. Jederlund menar också att tidig kontakt med barnramsor hjälper barnen att utveckla fonologisk medvetenhet som är nödvändig för att lära sig läsa (2002, s. 98). Svensson skriver också att man ska ha mer genomtänkta språksamlingar för att utveckla den fonologiska medvetenheten (2005 s. 22). Jederlund menar att rytmen i rim och ramsor kan öka medvetenheten och läsfärdigheten redan hos förskolebarn (2002, s. 99).

2.3.5. Rörelses betydelse för språket

Att arbeta med rörelse är att arbeta med kroppsspråket som också är ett viktigt språk. Rörelse leder till ökad inlärningsförmåga och koncentration. Ju mer barnen rör på sig desto mer lär sig barnen (Sandborgh-Holmdal & Stening, 1993, s. 7).

Som vi tidigare skriv i rubriken *Variationens betydelse för lärandet* så är tillgången till rörelse viktigt. Om pedagogerna minskar barnens tillgång till rörelse så kan det leda till att barnens kunskapsförstärkning hämmas, antalet erfarenheter minskar och även den intellektuella utvecklingen (Sandborgh-Holmdal & Stening, 1993, s. 6). Men var ligger den språkliga utvecklingen när man jobbar med rörelse? Jederlund skriver att det språkliga i arbetet med rörelse är att man med hela kroppen rytmiskt upplever och präglar in språkets melodi och rytm. Rörelseleken och dansen hjälper också barnen att på ett korrekt sätt uppleva och förstå ord och begrepp (2002, s. 137).

3. Samlingarna²

Vår tanke var att göra tre samlingar som innehållsmässigt skulle skilja sig åt. Två av samlingarna gjorde vi i förskolan och en gjorde vi i en förskoleklass. I förskolan var den ena gruppen barn 1-4 år gamla och i den andra gruppen var barnen 5 år gamla.

Vi dokumenterade våra samlingar med fotografier och ljudinspelning. Det var pedagogerna på förskolorna som hade frågat föräldrarna om tillstånd.

Allt material som beskrivs i samlingarna finns i Powerpointpresentationen.

Samling 1 genomfördes med 5-åringar. Temat för samlingen var *"Petter och hans fyra getter"*. Sagan är uppbyggd på rim och är ganska enkel för barnen att hänga med i. Lektionen började med att vi läste sagan *"Petter och hans fyra getter"* (2005) som en flanosaga³. Här gavs barnen möjlighet att fylla i de ord de kunde. Efter sagan så lekte vi leken *"Petter och hans fyra getter"* som är en variation på *Björnen sover*. Här fick barnen leka, samarbeta och röra på sig, vilket tillsammans bidrar till en språkutveckling. På slutet sjöng vi en sång som heter *"Petter och hans fyra getter"*.

Samling 2 genomfördes med 1-4-åringar där vi använde oss av en handdocka (Gordon Groda) som det löpande inslaget. Samlingen hade en röd tråd genom en historia. Det var handdockan som berättade historien t.ex. introducerade han ramsan *Lisa och Pär* som att de var hans kompisar. Handdockan gick runt och hälsade på barnen så att de inte skulle vara så rädda för dockan. Efter det så gjorde vi ramsorna *"Lisa och Pär"* och *"Tomteröd och Tomteblå"*. I ramsorna fick barnen träna sin finmotorik genom att göra rörelser med händerna. Efter ramsorna så sjöng vi *"I ett hus"* som vi också gjorde rörelser till. Till denna sång tränades barnens grovmotorik. Efter denna sång så fanns det tid över då vi gick vidare till att sjunga ytterligare en sång med rörelser. Sången heter *"Vi leker träd"* och här tränas också barnens grov- och finmotorik. I detta fall var vi flexibla, vilket är en förutsättning i förskolan.

² Samling = lektion

³ Flanosagor är bilder från sagoböcker som man sätter upp på en flanelklädd tavla.

Samling 3 genomfördes med 6-åringar. Samlingens röda tråd var språket. Denna samling är tänkt att ingå i ett större tema om språkutveckling, där man gör ett flertal språkövningar. Man kan fritt lägga till andra språkliga övningar som passar. Först sjöng vi sången ”*Rim-tramsa*”, där barnen fick öva sig på olika rimord. Rimord är en viktig del i att lära sig ett språk. Nästa sång var ”*Tio små indianer*”, där räkneorden var i fokus. Nästa moment var en danssång. Vi hade tänkt göra en dans som heter ”*Raggadaggadang*”, men barnen hade en egen danssång som de hellre ville göra. Den heter ”*Spökerna dansar tango*”. Så då gjorde vi den istället. Anledningen till att vi hade en danssång var att barnen skulle få röra lite på sig innan nästa del av samlingen. Dessa sånger finns inte med i powerpointen. Efter detta hade vi en bildanalys. Här fick barnen öva sig dels på att tala inför grupp och dels att beskriva en bild med egna ord.

4. Intervjuundersökningen

4.1. Skapande i utbildningen

Sara och Moa som vi intervjuade hade inte läst något skapande ämne alls. Sara utbildades för ca 25 år sedan till barnskötare, och då läste man inte om skapande på samma sätt som idag. Tea hade läst en 10-poängskurs i bild, men tyckte själv att det var för lite.

När det gäller språkutveckling så var det samma sak där. Ingen av dem vi intervjuade hade läst om språkinläring genom skapande ämnen. När Sara utbildades var det ”inte i ropet” att kombinera språkutveckling med skapande.

Nej, nej, nej, det var inte i ropet då. Man pratade nog inte så då. [...] Nä, nä, sen kanske det fungerade ändå men jag tror inte att man medvetet tänkte så som man gör idag på en utbildning. (Sara)

Tea däremot hade läst svenska för tidigare åldrar och svenska som andraspråk.

Jag läste ju *svenska* och *svenska som andraspråk* också efter det, och där ingår ju moment på hur man kan jobba skapande med språket och så där... det är ju inbakat hela tiden, om ni förstår vad jag menar. (Tea)

4.2. Skapande metoder

När vi ställde frågan om vilka skapande metoder som de använde så tyckte alla som vi intervjuade att det var svårt att svara på frågan. De tyckte att skapande är ett så brett begrepp.

Skapande kan ju vara på så många olika sätt [...] så att, skapande finns ju hela tiden, barnen skapar ju när de sitter och bygger med (ohörbart) här ute och de sitter och skapar när de bygger med lego och de sitter och skapar när dom pysslar med saker, så att det är ju skapande hela tiden. (Moa)

Alla tyckte att skapande innebar ungefär samma saker, bl.a. musik, bild och sagor.

Ja, alltså vi har ju väldigt mycket att vi håller på och målar med dom, och ritar och har olika projekt med pyssel och grejor, det har vi nästan varje dag, det kan vara olika teman (Tea)

När Sara pratade om hur de skapade på avdelningen så sa hon att det var storleken på barngruppen som avgjorde vad de gjorde för skapande.

Ja, jag måste ju säga att tyvärr så är det så mycket barn i grupperna så det är inte ofta och det är faktiskt jättetråkigt men färg, fingerfärg, stora papper på uppspända på stora bord där man får känna, uppleva. Där får du in färger, fritt skapande. Det är inte ofta vi sitter med penna och nä det är inte så mycket utan det är mest ett stort bord och ett stort papper där man får känna och kladda och måla och skapa. (Sara)

På en av förskolorna jobbade de lite annorlunda med just skapande genom att alla femåringar gemensamt fick sätta upp en cirkus. Barnen fick i detta projekt göra allt själva från att göra biljetter till att välja musik.

Just nu håller vi på med en cirkusklubb, och då sätter dom ihop sin egen cirkus dom som är fem år, dom som är i femårsgruppen så att säga. [...] Då får dom göra sina egna cirkusnummer och bygga dekor och allting som hör till. [...] De gör ju sina egna djurmasker och dom gör ju allting från grunden. Dom är med och bestämmer allting och där får man ju in massor av teater och sång, allt liksom. (Tea)

Vi tror att pedagogen i förskoleklassen missuppfattade vår fråga eftersom hon pratade om att barnen bara skapar när de leker. Hon nämnde aldrig att klassen gjorde något gemensamt skapande trots att vi såg bevis på motsatsen. Vi såg bl.a. att det i taket på avdelningen fanns en stor gren som de hade pyntat med olika saker.

4.3. Språkutveckling

Ingen av pedagogerna hade läst språk och skapande ihop, dock hade en av dem läst svenska. Förskolorna jobbade med språk genom bl.a. musik, att läsa sagor, och flanosagor. En av förskolorna arbetade bl.a. med sagor och då inte bara genom att läsa sagan utan även illustrera den med rösten och kroppen.

Sen får man va ganska tydlig det tror jag kan jag känna om man om jag jämför mig hur jag kanske läste en saga när jag var 20 och hur jag läser en saga idag så har jag ju mycket mer både mina ögon och mina händer fast jag sitter och läser en bok och min röst och. Man gör sig liten när man läser och så kom, att man använder hela kroppen å tittar och får lite så respons från någon man läser för och vad tycker du ooo herre gud. (Sara)

Den andra förskolan hade många barn med svenska som andraspråk. Här läste de en svårare saga varje månad och förklarar svåra ord.

Och sen så har vi också ja t.ex. att när vi läser, ja det kan ju vara speciellt för den här gruppen av barn som är tvåspråkiga, att man läser lite svårare böcker för varje månad, så att det kommer in nya ord hela tiden. Och då får man vara väldigt uppmärksam på vilka ord det är som dom inte uppfattar för det kan ju vara ord som vi tycker är självklara att man förstår, som lägesord och måttord och såna där saker som dom inte förstår och hela tiden kolla upp att de förstår [...] mittemellan eller lagom, såna ord... Det är ju inte alltid

att dom hänger med, och då tappar dom hela historien om dom inte förstår det. [...] Så då brukar vi kolla upp att de har förstått historien och fråga hela tiden, vad betydde det nu och vad menade dom när dom satte bollen bakom skåpet. [...] Det kan vara ofta att man läser sagan och sedan läser man om den på det sättet att man lägger in frågor och kollar upp vad är det dom kunde nu och vad var det som var svårt? Och så får man jobba med det då. Så det är ett sätt vi håller på med, och sen så har vi mycket att vi sitter och gör egna böcker, även om dom inte kan skriva så får dom rita eller en del försöker ju nåt som liknar skrift och sen så ber man dom att kan du berätta din saga här, och då berättar dom den muntligt då. Det är ju också ett sätt att träna språket då. (Tea)

Förskoleklassen arbetade med en språkbok som heter *Träna med pennan – Putte Penna visar vägen* (1993).

Där man så att säga bakvägen håller på med bokstavsinlärning, inte direkt att i dag ska vi göra bokstaven A utan t.ex. J då, då ska man fylla i skaftet på ett paraply så blir det ett J. Det är liksom lustfyllt och på det sättet. Och sen så helt plötsligt så kanske nån upptäcker att, nä men det är ju den bokstaven som jag har i mitt namn, det är ju samma form! Så att vi arbetar med formerna istället. (Moa)

4.4. Våra samlingar

Alla ansåg att de skulle kunna göra innehållet på samlingarna som vi gjorde.

Ja, men det gör vi ju, nästan varje dag har vi samling på det sättet, kanske inte följer upp med lek och så men ett sån't berättande har vi ju. (Tea)

Ja, det gör vi ju redan. På sätt och vis, man försöker ju få in så mycket som möjligt så det, vi kör ju inte bara ett spår utan vi försöker att göra så mycket som möjligt med barnen. (Moa)

De tyckte också att nivån på samlingarna var lagom. Sara som arbetar på en av förskolorna säger bl.a.:

Ja absolut. Jo det var en jättebra samling tycker jag. [...] jag tyckte nog att det var en nivå som vi kan lägga oss på ja. [...] Det kände ni väll själva med barnen också [...] att ni fick respons och [...] Just med handdockor och eller små figurer. Det tycker dom ju är väldigt roligt [...] om man kan få ur dom massa dom säger massa saker som dom kanske inte skulle ha sagt annars. Nä men man får ur dom massor av fantasier och roliga saker. Så det är ett kul sätt att jobba på. (Sara)

5. Diskussion

Det finns mycket litteratur om språk och skapande men de behandlar ämnena var för sig. Det har därför varit svårt för oss att hitta relevant litteratur till vårt arbete. På grund av det så har vi valt att lägga mycket fokus på språkutveckling.

Böckerna visar bl.a. på att man måste använda språket dagligen och i olika situationer för att lära sig. Svensson och Johansson skriver t.ex. att språkandet är viktigt för barns språkutveckling, vilket vi håller med om (Svensson, 2005, Johansson, 2002). Vi anser att pedagogerna

måste ha samtal med barnen för att de ska förstå att språket ingår i vardagen. Man kan även arbeta med barns språk på samlingar men Claesdotter menar att språkutvecklingen inte bara handlar om att genomföra punktinsatser som språksamlingar. Det tar mycket av pedagogernas energi, tid och kraft. Det kan leda till att pedagogerna blir så lyriska över sina språksamlingar att de glömmer bort att jobba språkmedvetande resten av dagen (2005, s. 47). Vi tror att en av anledningarna till att pedagogerna inte alltid är språkmedvetna resten av dagen kan vara pga. stora barngrupper och tidsbrist. Dessutom så är dagen uppdelad i så många måsten att det är svårt att prioritera ett måste. På grund av detta anser vi att det ibland kan vara bättre att fokusera lite extra på att arbeta med språket i andra situationer än på samlingen t.ex. i bilden.

Bilden är ett utmärkt verktyg att använda i reflektionssammanhang där barnen samtidigt tränar sitt språk. Exempelvis kan barnen använda sig av bilden efter att de har haft musik eller lyssnat på en saga genom att få rita sina reflektioner. Det blir förskolebarnens sätt att berätta vad de tyckte om t.ex. musikstycket eller sagan.

Vi tror precis som Jederlund att musiken är ett viktigt verktyg i barnens språkutveckling. Genom att använda sig av bl.a. musik får man in en variation i lärandet. För små barn är t.ex. sånglådor ett utmärkt verktyg. Det fångar barnens uppmärksamhet och gör det mer lustfyllt. En av oss fick uppleva sånglådornas⁴ betydelse på sin vfu-plats där de användes flitigt.

Ex. 1 Det finns ett barn på vfu-platsen som inte pratar ännu men när sånglådan med spindlar i för sången *Imse Vimse Spindel* kommer fram så ropar hon:
– Pindlar!

Arnvqvist m.fl. i Fredriksson förespråkar användandet av skapande verksamhet och som vi visar på i exemplet ovan så håller vi med honom (2004, 29). Genom att arbeta med skapande verksamhet nås en variation i lärandet. Det finns anledning att tro att det är genom att variera sin undervisning som barnen får kunskap om världen, vilket Alexanderson också diskuterar. Ett annat sätt att nå variation än vi tidigare diskuterat kan vara att använda handdockor. Varför det är bra att använda handdockor är för att det ofta blir en språkförbättring bland barnen. Barnen vågar öppna sig och säga saker till handdockan som man kanske inte säger till en vuxen. Sara som jobbar på en av förskolorna som vi besökte pratade om handdockans betydelse för lärandet. Hon sa bl.a:

Just med handdockor och eller små figurer. Det tycker dom ju är väldigt roligt [...] om man kan få... få ur dom massa dom säger massa saker som dom kanske inte skulle ha sagt annars. Nä men man får ur dom massor av fantasier och roliga saker. Så det är ett kul sätt att jobba på.

Detta tycker vi tyder på att det blir en språklig fördel av att använda sig av handdockorna så mycket som möjligt under dagen, och låta det man säger gå genom dockan. Forsberg-Ahlcrona menar att handdockorna är ett pedagogiskt hjälpmedel för barns språkutveckling och det är en av anledningarna till att vi tycker att det är ett så bra hjälpmedel.

Även leken anser vi vara en del av ett varierat lärandesätt, vilket en del författare diskuterat, t.ex. Knutsdotter Olofsson. I hela boken *I lekens värld* (1992) för hon en diskussion om att föreställningsförmågan tränas i leken, vilket är en förutsättning för att kunna tillägna sig en

⁴ Sånglådor = lådor med material till sånger

bok. Hon menar vidare att om man inte tränat upp sin föreställningsförmåga så blir det svårare att hänga med i en text eller att lyssna på någon.

Ex. 2 Under lektion ett som vi hade så fick barnen genom en lek träna sin föreställningsförmåga. Först läste vi sagan *Petter och hans fyra getter* och sedan gick vi vidare med att leka en lek på samma tema.

Här tog vi tillvara på det som Knutsdotter Olofsson skriver att barn genom lek kan träna upp sin föreställningsförmåga. Vi anser liksom hon att det är viktigt. Det leder också till att det blir ett lustfyllt lärandesätt, vilket även Jederlund förespråkar. Han menar att ett lustfyllt lärandesätt framförallt är bra för barn med språksvårigheter (2002), men vi tror att detta kan gälla alla barn. De flesta barn lär sig bättre genom ett lustfyllt lärandesätt vilket vi har sett hela tiden då vi befunnit oss bland barn.

Ett annat sätt att arbeta med språket är genom att använda sig av språklekar, t.ex. rim och ramsor som Svensson diskuterar. Hon menar att språklekar leder till att barnen kommer att få lättare för läsinläring när de kommer upp i skolan (2005, s. 16). Detta tog vi fasta på i lektion tre där vi sjöng en rimsång med barnen. Barnen på avdelningen hade precis börjat prata om rim och ramsor, därför tyckte vi att denna sång skulle passa bra. Ingen av barnen hade hört sången förut. Trots det så hängde vissa barn med i rimmen bättre än andra. De förstod hur rimorden fungerade redan efter två verser, medan andra barn inte hängde med förrän i slutet av sången. För att barn lättare ska kunna hänga med i texten kan rörelser vara ett alternativ.

Vi använde oss också av rim och ramsor i samling ett där vi använde oss av boken *Petter och hans fyra getter* och vi vet av erfarenhet att det är en bra bok att jobba med för man får in många olika saker och arbetssätt. Genom att använda sig av den här boken så fick vi in språket genom flanosagan och leken. Boken bygger också på rim vilket gör det lätt för barnen att komma ihåg bokens handling och fylla i sagan, vilket märktes under samlingen.

- I sin stuga bodde Petter, med sin katt och fyra ... (Jonsson)
 - getter. (Barnen)
 - Första geten hette Röd, den åt bara bröd och ... (Jonsson)
 - smör. (Barnen)
- (samling ett, 2006-11-22)

Man kan som vi visat ovan arbeta med språket på många olika sätt. Det finns en del författare som t.ex. Marton och Booth och Gardner som visar på att en variation i språkinläringen är att föredra både i förskolan och i skolan. De menar att pedagogerna genom ett varierat lärandesätt får med sig alla barnen. Med ett varierande lärandesätt så menar vi i detta arbete bl.a. olika former av skapande verksamhet.

Sammanfattningsvis så vill vi med citatet visa på att alla olika skapande metoder kompletterar varandra.

Barn som rör sig
arbetar med alla sina sinnen

Barn som använder sina sinnen
kan också kommunicera bättre

Barn som kan kommunicera

kan också känna för och värna
om sina medmänniskor

(Engelholm, 1993, s. 3)

Att arbeta med språk är ett stort men viktigt mål. Det finns många variabler som bidrar till såväl språkutveckling som till förandet av personligheten. Att arbeta med skapande verksamhet är ett sätt att nå fram till barnen och försöka stimulera deras språkutveckling och bidra till en positiv självbild.

6. Referenser

Litteratur

Alexandersson, Mikael (1996). ”Skapa är att vidga sin kunskap om livet”. *Pedagogiska magasinet nr. 3: Skola i förändring*.

Fredriksson, David (2004). *Skapande språk – Kan skapande verksamhet användas vid läs- och skrivinläringen?* C-uppsatts vid Göteborgs Universitet. Rapportnr. HT 04: 1190: 1.

Barnes, Rob (1994). *Lära barn skapa*. Lund: Studentlitteratur

Bjørkvold, Jon-Roar (2005). *Den musiska människan*. Malmö: Runa förlag. 2:a upplagan.

Centerheim-Jogeroth, Monica (1988): *Vägen till språket*. Stockholm: Liber.

Claesdotter, Annika (2005). ”Musik är språk”; i *Vägar till språket*. Malmö: Lärarförbundets förlag.

Claesdotter, Annika (2005). ”Vardagsprat bättre än språkstund”, i *Vägar till språket*. Malmö: Lärarförbundets förlag.

Ekström, Susanne (2005). I små barns språkvärld; i *Fickla, avloppsrör och stjärnprickig – om små barns språkvärld*. Borlänge: En bok för alla. 2: a upplagan.

Engelholm, Anne-Marie (1993). *Temasamlingar med tonvikt på rytmik för förskola och lågstadium*. Mölndal: Musikförlaget Lutfisken.

Forsberg-Ahlcrona, Mirella (1991). *Ta handdockan – lek – skapande – fantasi*. Göteborg: Vio Vio.

Jederlund, Ulf (2002). *Musik och språk – Ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling*. Malmö: Runa förlag.

Johansson, Eva (2005). *Möten för lärande - Pedagogisk verksamhet för de yngre åldrarna*. Myndigheten för skolutveckling – forskning i fokus, nr. 6.

Klockljung, Mats (2005). ”Rytm och rörelse stärker språket”; i *Vägar till språket*. Malmö: Lärarförbundets förlag.

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1992). *I lekens värld*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.

Lindqvist, Gunilla (1989). *Från fakta till fantasi - Om temaarbeten utifrån skapande*. Lund: Studentlitteratur.

Lpo 94, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritishemmet, Utbildningsdepartementet, 1994.

Lpfö 98, Läroplanen för förskolan, Utbildningsdepartementet, 1998.

Marton, Ference & Booth Shirley, (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Norelius, Einar (2005). *Petter och hans fyra getter*. Stockholm: En bok för alla.

Precht Elisabeth (1996). ”En kontroversiell guru”. *Pedagogiska magasinet nr. 4: Skapande skola*. Stockholm: Lärarförbundet.

Sandborg-Holmdahl, Gun & Stening, Birgitta (1993). *Inläring genom rörelse*. Liber utbildning.

Svensson, Ann-Katrin (2005). *Språkglädje – Språklekar i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Torén, Bellita (1999). *Handdockans möjligheter i förskolan och skolan*. Ekelunds förlag AB.

Vygotskij, Lev (1995): *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

Welén, Therese (2003). *Kunskap kräver lek*. Myndigheten för skolutveckling.

Österman, Maria (1993). *Träna med pennan – Putte Penna visar vägen*. Maria Österman och Gleerups utbildning AB.

Internetkällor

www.goteborg.se

Samlingarna

Samling 1 på en förskola	2006-11-22
Samling 2 på en förskola	2006-11-28
Samling 3 i en förskoleklass	2006-12-14

Inspelningar finns hos författarna.

Muntliga källor

Intervju med ”Tea”	2006-11-30
Intervju med ”Sara”	2006-12-05
Intervju med ”Moa”	2006-12-14

Inspelningarna finns hos författarna.

Bilagor

Powerpointpresentationen av lektionerna.

Bilagor

Bilaga 1: Intervjufrågorna

- Hur länge har du jobbat som förskolelärare?
- Var och när gick du din utbildning?
- Hur många skapande och estetiska ämnen ingick i din utbildning?
- Hade du något skapande ihop med språkutveckling i din utbildning?

- Hur jobbar du med skapande metoder?
- Berätta hur ni på er förskola jobbar med skapande metoder?
- Hur jobbar du för att stimulera språkutvecklingen hos barn?
- Har ni på er förskola några speciella sätt att jobba med språkutveckling?
- Har du något konkret exempel på hur du jobbar med språkutveckling?
- Skulle du kunna tänka dig att göra något av det vi gjorde på vår samling?

Bilaga 2: Powerpointpresentationen av lektionerna

- Presentationen bygger på våra tre samlingar.
- Allt som är understruket är klickbara länkar.
- För att kunna ta sig fram i presentationen måste du starta bildspel.
- För att komma vidare måste man klicka på de understrukna orden.
- När man klickar på länken *lektion 1* så kommer man till allt som har med *lektion 1* att göra. Detsamma gäller övriga lektioner.
- Om man vill lyssna på en inspelning så tycker man på knappen där det står *Play* och vill man stänga av ett ljud så trycker man på knappen där det står *Stop*.

- Cd-skivan går att finna på Institutionen för *Kultur, estetik och medier*.
- Cd-skivan går endast att spela på Pc-datorer.